

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ, מועד ב' תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 011282
שם התלמיד/ה: _____

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שעהיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
- פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות. ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

קרא את המאמרים 1–3 שבנספח המצורף, וענה על השאלות בפרקים שלפניך.
הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.
בפרק זה ענה על כל השאלות 1–12.
(בנספח:) לפניך שלושה מאמרים. קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

1. (8 נקודות)

עיין בפסקה הראשונה של מאמר 1.

א. בתחילת הפסקה הכותבת מציגה פרדוקס (סתירה פנימית).
ציין מהו הפרדוקס המוצג בפסקה הראשונה.

ב. בפסקה זו הכותבת דוחה טענה רווחת.
כתוב מהי הטענה הרווחת שהכותבת דוחה.

2. (4 נקודות)

כתוב גורם אחד להשלכת מזון, המשותף לשני המאמרים 1 ו-2.

3. (4 נקודות)

במאמר 1 השלכת המזון מכונה "פשע סביבתי" (שורה 17).
על פי מאמר 1, ציין שתי סיבות לכך.

4. (9 נקודות)

לפניך שני משפטים: האחד ממאמר 1 והאחר ממאמר 2. שני המשפטים מביעים את אותו הרעיון, אך סגנון הכתיבה שלהם שונה.

• "לא ייתכן שבמקומות רבים בעולם יתהלכו אנשים ב'בטן ריקה' ובמקומות אחרים יתמלאו הפחים" (מאמר 1, שורות 21–22).

• "שיעור ההוצאה של האוכלוסיות החלשות על מזון נמוך מאוד לעומת שיעור ההוצאה של שאר האוכלוסייה" (מאמר 2, שורות 14–16).

א. כתוב את הרעיון המשותף הבא לידי ביטוי בשני המשפטים.

ב. השווה בין שני המשפטים מבחינת סגנון הכתיבה שלהם, והדגם את תשובתך.

5. (6 נקודות)

ציין מי הם הנמענים של מאמר 1 ומי הם הנמענים של מאמר 2.
הוכח את דבריך באמצעות ציטוט מכל אחד מן המאמרים.

6. (5 נקודות)

במאמר 2 מוזכרות שתי אפשרויות לעזרה לנזקקים: "הצלת מזון" ו"ייצור מזון".
על פי מאמר 2, איזו מן האפשרויות עדיפה?
הבא שני נימוקים ממאמר 2 לתשובתך: נימוק מן ההיבט הכלכלי ונימוק מן ההיבט הסביבתי.

7. (9 נקודות)

א. (1) נסח את הרעיון המרכזי שבדברי הרב שטרנפלד (מאמר 3) בנוגע למצוות הצדקה. (3 נקודות)
(2) העתק מן הפסוקים המצוטטים בראש מאמר 3 את המילים שמהן הוא לומד רעיון זה. (3 נקודות)

ב. כותבת מאמר 1 מתארת את פעילות המתנדבים המחלקים מזון.
מה לדעתך היה הרב שטרנפלד, כותב מאמר 3, אומר למתנדבים היוצאים למשימה זו?

8. (3 נקודות)

לפניך משפט ממאמר 1, ובו מודגש ביטוי.
"בעלי אולמות אירועים, בעלי מרכולים ובעלי שירותי הסעדה צריכים להדיר שינה מעיניהם" (שורות 24–25).
על פי הביטוי המודגש במשפט זה, מה צריכים לעשות בעלי אולמות האירועים, בעלי המרכולים ובעלי שירותי ההסעדה?
הקף את התשובה הנכונה.
(1) לנוח יותר
(2) להיות מודאגים מאוד
(3) לישון שנת ישרים
(4) לפעול ללא הרף

9. (3 נקודות)

במאמר 1 הכותבת משתמשת פעמיים בביטוי "יורד לטמיון": בשורה 20 ובשורה 37.
ציין את המשמעות של ביטוי זה.

10. (3 נקודות)

לפניך משפט ממאמר 2, ובו מודגש ביטוי.
"כמחצית מן המזון שאובד אינו בר הצלה משום שאינו ראוי למאכל" (שורה 22).
הקף את האפשרות המבטאת את משמעות הביטוי "בר הצלה".
(1) שאפשר להציל אותו
(2) שכדאי להציל אותו
(3) שקשה להציל אותו
(4) שאסור להציל אותו

11. (3 נקודות)

לפניך משפט ממאמר 2.

"מזון שמועד פקיעת התוקף שלו קרוב" (שורה 26).

הקף את האפשרות המבטאת את משמעות המשפט.

(1) מזון שמומלץ שלא לצרוך אותו כלל.

(2) מזון שמומלץ לצרוך אותו רק בזמן הקרוב.

(3) מזון שמומלץ להתחיל לצרוך אותו בקרוב.

(4) מזון שמומלץ לצרוך אותו באופן קבוע.

12. (3 נקודות)

לפניך משפט ממאמר 3, ובו מודגש ביטוי.

"אין לתת צדקה ברוע לב אלא בחפץ לב" (שורות 5–6).

הקף את האפשרות המבטאת את משמעות הביטוי "בחפץ לב".

(1) בתבונה

(2) בזריזות

(3) בקשיחות

(4) ברצון

פרק שני – הבעה בכתב (40 נקודות)

בחר באחד מן הנושאים 13–14, וכתוב עליו מאמר בהיקף של כ-300 מילים לפי ההוראות.
את המאמר כתוב בעמודים 9–10 (תוכל להשתמש בעמודים 11–12 לכתיבת טיוטה).

13. (40 נקודות)

עמותות וארגוני צדקה רבים פועלים כדי לסייע לנזקקים. יש הטוענים כי פעילות כזאת צריכה להיות מטעם

גוף רשמי, למשל הרשות המקומית, ולא להיעשות באופן פרטי.

כתוב מאמר טיעון, והבע בו את דעתך על טענה זו. נמק את דבריך, ובסס אותם.

14. (40 נקודות)

בימינו אנשים חיים ברווחה כלכלית ובנוחות, עם זאת סגנון החיים הזה תובעני ודורש השקעה רבה.

כתוב מאמר טיעון, והבע בו את דעתך בנוגע לשאלה אם סגנון חיים כזה מיטיב עם האדם או מקשה עליו.

נמק את דבריך, ובסס אותם.

נספח 1 – מאמרים

מאמר 1

איפה האוכל?

ר' גיל

כיום בעולם המערבי יש שפע של מזון שלא היה כמוהו, אך על אף השפע הזה, במדינות רבות אנשים עדיין חיים על סף הרעב. מדי שנה בשנה מתפרסמים נתונים על גידול האוכלוסייה ועל עלייה במספר הרעבים בעולם. מקובל לחשוב כי בשל הריבוי הטבעי ובשל תכנון כלכלי לקוי יש מחסור של מזון 5 בעולם, אולם מתברר שהבעיה אינה מחסור במזון אלא שחלק גדול ממנו מגיע לפחי האשפה.

חקלאים ברחבי העולם משליכים כמויות גדולות של יבול בגלל מראהו. פירות וירקות מועברים להאכלה של בעלי חיים או נותרים בשדה רק כי אינם מושלמים מבחינת הגודל והצורה שלהם. לפי הערכות, כמעט מחצית מן היבול החקלאי במדינות המערב מושלך לאשפה לא משום שאינו ראוי 10 לאכילה אלא משום שאינו מושך דיו בצורתו, בצבעו או במראהו.

בזבוז המזון, המתחיל בשדות, ממשיך במרכולים ומסתיים במטבח הביתי. על פי מחקר של הסוכנות האמריקנית להגנת הסביבה, 12 אחוז מן האשפה שהאמריקנים מייצרים הוא מזון טוב וראוי למאכל. במסעדות, במרכולים, באולמות אירועים וגם בבתים פרטיים מושלך בכל יום מזון ראוי לאכילה — 15 לעיתים מדובר בשאריות אוכל ראויות בהחלט שלא נחשבות טריות כי בושלו ביממה הקודמת. יש הטוענים שמחירו הנמוך של האוכל במדינות המפותחות גורם לאובדן המזון. אנשים קונים הרבה יותר ממה שהם צריכים, ואחר כך משליכים את מה שלא צרכו. יש המכנים זאת "פסע סביבתי". המזון המגיע למטמנות האשפה לא רק נגזל מפיותיהם של חסרי כול אלא מזהם את הסביבה באופן המסכן את 20 הבריאות, וכמויות המים העצומות ששימשו את החקלאים להשקיית היבול האבוד יורדות לטמיון. מדובר בזבוז משאבי טבע יקרים.

כל העוסקים בדבר סבורים שנדרשת חשיבה מחודשת בנוגע לאובדן המזון. לא ייתכן שבמקומות רבים בעולם יתהלכו אנשים ב"בטן ריקה" ובמקומות אחרים יתמלאו הפחים. אנשים צריכים להרגיש ייסורי מצפון בכל פעם שהם זורקים לפח מנה טובה, או מפנים מן המקרר אוכל שבעיניהם כבר עבר זמנו. 25 בעלי אולמות אירועים, בעלי מרכולים ובעלי שירותי הסעדה (קייטרינג) צריכים להדיר שינה מעיניהם כשהאוכל המצוין שלהם מתווסף לערמות הפסולת, ובאותה עת ילדים, נשים וקשישים מתקשים לישון מרוב רעב.

לפני כעשור נוסדה בארץ עמותת "לקט ישראל", שמטרתה להציל מזון, לחלק אותו לנזקקים ולפעול לגיוס משאבים ומתנדבים למען מטרה זו. בעמותה אוספים מוצרי מזון ועודפי מזון מבושל מיצרני מזון, 30 אולמות, מרכולים, משקים חקלאיים ועוד, ומעבירים אותם למקומות שבהם שוהים נזקקים, כגון בתי תמחוי ומרכזי יום לקשישים.

לדברי דוברת "לקט ישראל", אנחנו חיים בתרבות של דרישה לשלמות וכולנו שבויים בה. יבול שלא עומד בקריטריונים של השיווק מאלץ את החקלאים להיפטר ממנו, אף על פי שלמראה שלו אין כל השפעה על טעמו או על ערכיו התזונתיים. לעיתים בגלל ירידה חדה במחירי הירקות והפירות לא משתלם לחקלאים לקטוף את היבול, והם מעדיפים להשמיד אותו. בשווקים ובמרכולים נגרמים לעיתים פגמים במוצרים או באריזותיהם בשל אחסנה לקויה, ובעלי המרכולים נאלצים להשמיד כמויות גדולות של מוצרי מזון, ולמעשה כך יורדת לטמיון סחורה מעולה.

אחת המטרות של "לקט ישראל" היא להעלות את המודעות של הציבור בנוגע לחשיבות של הצלת המזון. ארגונים מקומיים וארציים כבר משתתפים ביוזמה זו, אך כל אחד מאיתנו בביתו הפרטי יכול לפעול כדי לצמצם את הבזבז ולמצוא את הדרך להעביר את עודפי המזון למי שזקוק להם.

מעובד על פי גיל, ר' (ד' בניסן תשע"ג). איפה האוכל? יתד נאמן.

מאמר 2

הצלת מזון בישראל

תופעת אובדן המזון אינה ייחודית למשק הישראלי. סדרי הגודל של תופעה זו דומים ברוב הכלכלות בעולם, ובעיקר בכלכלות המערביות (חברות השפע). על פי ההערכות של "ארגון המזון והחקלאות" של האו"ם (FAO), כשליש מכלל המזון המיוצר בעולם אובד. עקב כך החלו כמה מדינות בעולם ליישם תוכניות להפחתת אובדן המזון.

5 |כמות המזון האבוד בישראל היא כ-33 אחוז מהיקף ייצור המזון המקומי בישראל, ושוויו כ-19.5 מיליארד שקלים. כ-20 אחוז מן המזון אובד בשלבי הייצור, וכ-80 אחוז — בשלבי ההפצה והצריכה. המזון שאובד בשיעור הגבוה ביותר הוא פירות וירקות.

אובדן המזון בשלבי הייצור וההפצה קשור בכדאיות הכלכלית: חקלאים אינם קוטפים פירות וירקות שצורתם חריגה משום שהם יודעים שהלקוחות לא ירכשו פירות וירקות כאלה. גם שלב הצריכה הביתית כרוך באובדן מזון, בעיקר בשל תרבות הצריכה והשפע האופיינית לכלכלה המערבית. נראה שהצרכנים נהנים לא רק מצריכת המזון אלא גם מן המבחר הרב של המוצרים.

אחד האתגרים העיקריים שהמשק הישראלי מתמודד איתם הוא אי-שוויון בחלוקת ההכנסות. אי-שוויון זה יוצר פער בין אוכלוסיות מבחינת הביטחון התזונתי: שיעור ההוצאה של האוכלוסיות החלשות על מזון נמוך מאוד לעומת שיעור ההוצאה של שאר האוכלוסייה.

הצלת מזון מאפשרת לסייע לנזקקים בעלות נמוכה יחסית, שכן במקום לממן ייצור של מזון יש לממן רק את עלות הצלתו. בדרך זו נחסכים העלויות והמשאבים הכרוכים בייצור המזון, וכן מופחתות ההשפעות הסביבתיות השליליות הכרוכות בייצור מזון: המזון מושג בלי שימוש מהותי במשאבי הטבע, בלי זיהום קרקעות ובלי שימוש במים, בדשנים ובכימיקלים.

כמחצית מן המזון שאובד אינו בר הצלה משום שאינו ראוי למאכל (מזון נגוע או מקולקל, מזון שניזוק מפגעי טבע, מזון שהוגש ולא נאכל ועוד). המזון שמוגדר בר הצלה הוא תוצרת חקלאית ראויה למאכל 25 שלא נקטפה או תוצרת שלא נמכרה בשווקים ובחנויות; עודפי מזון מוכן מתעשיית ההסעדה (קייטרינג) או ממטבחי מוסדות ומסעדות; מזון שאריזתו נפגמה; מזון שמועד פקיעת התוקף שלו קרוב. לפי חישובים, אם יצליחו להציל כ-19 אחוז מהיקף המזון האבוד בישראל, די בזה כדי להזין אוכלוסיות נזקקות ולצמצם את הפער בין האוכלוסיות מבחינת הביטחון התזונתי.

30 כיום הצלת המזון בישראל ובעולם נעשית בעיקר על ידי ארגונים חברתיים המסתייעים בתרומות, אך הנימוק העיקרי לצורך בהצלת מזון אינו נדבנות או צדקה אלא כדאיות למשק הלאומי. לא מדובר רק בתרומה חשובה להקטנת האישויון במשק, אלא בהגדלת התוצר ובהגברת היעילות של הייצור, שכן הצלת מזון משמעה הפיכת פסולת שערכה אפסי או שלילי למוצר בעל ערך כלכלי. כדי לממש את הפוטנציאל של הצלת המזון, על הממשלה לקבוע מדיניות בנוגע לתחום זה ולגבש תוכנית של משרדי 35 הממשלה הנוגעים בדבר (משרד החקלאות, משרד הרווחה ועוד).

מעובד על פי אובדן מזון והצלת מזון בישראל, הדוח הלאומי של ארגון "לקט ישראל", 2016.

מאמר 3

מצוות צדקה בשלמותה

הרב דוד יעקב שטרנפלד

"כִּי יְהִיָּה בְךָ אֲבִיּוֹן מֵאִסֵּד אֲחִיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תֹאמַר אֶת לִבְכֶּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן. כִּי פֶתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לוֹ... נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יִרְע לִבְכֶּךָ בְּתִתְּךָ לוֹ..." (דברים, טו, ז-י).

5 בפסוקים אלה התורה מצווה לא רק על מצוות עשה — נתינת צדקה, אלא גם על מצוות לא תעשה — לא להימנע ממתן צדקה מחמת אימוץ הלב, וכן היא מדגישה שאין לתת צדקה ברוע לב אלא בחפץ לב. מצוות הצדקה היא אפוא מצווה שאדם מקיים באיבריו — בידו וגם בליבו. יתר על כן, אפילו את המצווה "פתח תפתח את ידך", שאדם מצווה לקיים בידו, יש לקיים בעיקר בלב.

10 הסבא מקלם ז"ל⁽¹⁾ אומר ששלמות מצוות הצדקה אינה נגמרת במעשה הנתינה לעני, אלא ב"ואהבת לרעך כמוך" שמתלווה לנתינה. מי שנתן צדקה מתוך יראת שמיים טהורה כדי לקיים גזרת המלך [א-לוהים], אבל לא הרגיש את צער חברו ואת סבלו, לא קיים את המצווה בשלמותה, משום שהתכלית של מצוות צדקה היא שאדם ייתן צדקה לא משום שהוא מצווה בכך, אלא מפני שהוא עצמו מרגיש את סבלם של העניים.

(1) הסבא מקלם – כינוי לרבי שמחה מרדכי זיסקינד זיו, מגדולי תלמידיו של רבי ישראל מסלנט ומראשי תנועת המוסר.

מעובד על פי הרב שטרנפלד, ד"ר (תשע"ג). שיחה נאה, פרשת ראה, עמ' 355-356.